

Пелех О. Б.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Рівненського державного гуманітарного університету

Pelekh O. B.
PhD (Economics), Associate Professor
Associate Professor of the Department of Management
Rivne State Humanitarian University

СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ (2000–2017 РР.)

Анотація. У статті досліджено структурні зрушення в економіці України на початку XXI ст. Проаналізовано такі показники, як ВВП, структура ВВП у розрізі основних видів продукції й послуг, секторальна структура ВВП, структура імпорту та експорту. Показано, що структурний розвиток економіки є нерівномірним, неоднозначним, залежить від багатьох суб'єктивних і об'єктивних чинників. Доведено, що Україна поступово перетворюється з країни-виробника в країну споживання й у майбутньому має підстави перетворитися на пересічну аграрну країну.

Ключові слова: економіка України, структурні зрушення, структура ВВП, секторна структура економіки, структура експорту та імпорту.

Вступ та постановка проблеми. На думку сучасних дослідників, розвиток економіки будь-якої держави визначається змінами її якісних і кількісних характеристик, з одного боку, в умовах дії ринкових механізмів і, з іншого боку, завдяки реалізації належної державної політики. Йдеться про те, що не лише наявний ресурсний потенціал визначає цей розвиток, а й істотною мірою економічні результати залежать від ефективності його використання. Нині будь-яка економічна система є продуктом і наслідком суспільного поділу праці та поглиблення спеціалізації галузей і видів діяльності.

Для ефективного функціонування економіки важливими є не звичайні зміни, а цілеспрямовані структурні зміни і зрушення як на макро-, так і на мікрорівні. «Оптимальність та ефективність економічної структури є основною ознакою розвиненості економічної системи. Структура економіки має велике значення для забезпечення збалансованого розвитку національного виробництва, ефективного і стабільного його розвитку, задоволення потреб суспільства в коротко- та довготерміновому періодах. Світовий досвід доводить, що економічний розвиток багатьох країн пояснюється глибокими структурними змінами» [1]. Визначення оптимальної структури економіки й напрямів її розвитку належить до найважливіших проблем сучасних держав.

Щодо нинішньої економіки України, то вона постійно перебуває в кризовому стані, про що свідчать і динаміка ВВП, і зростання безробіття, і зниження добробуту населення. Особливо гостро негативні економічні кризові наслідки проявилися після анексії Криму та в процесі тривалого військового протистояння на сході країни. Ці кризові процеси супроводжуються відповідними структурними змінами в економіці України, які зумовлюють її застійний характер і все більше віддаляють нас від розвинених країн світу. У цих умовах проблеми структурного розвитку України актуалізуються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення зв'язків між структурою національної економіки й темпами її економічного розвитку і зростання в останні кілька десятиліть зайняли важливе місце в економічній теорії. Проблематика структурних зрушень в економіці була предметом дослідження таких зарубіжних науковців, як Е. Домар, П. Друкер, В. Льюїс, Д. Кендрик,

Дж. Б. Кларк, В. Парето, Р. Солоу, Дж. Стігліц, Р. Стоун, Я. Тінберген, А. Тоффлер, Ж. Форрестьє, Ф. Хайск, Р. Харрод та ін. В Україні дослідженням питань структурних зрушень займається чимало відомих учених, серед яких: Т. Артьомова, С. Біла, А. Гальчинський, В. Гець, Н. Главацька, Н. Гражевська, П. Дудкін, С. Єрохін, В. Коломойцев, Ю. Макогон, Т. Орехова, Ю. Павленко, Ю. Пахомов, І. Пузанова, В. Сіденко, М. Скрипниченко, А. Філіпенко, А. Чухно, Л. Шинкарук, О. Шниркова, С. Якубовський.

Однак залишається чимало невирішених питань, серед яких – проблеми практичного плану. Щодо України, то першочергово це – формування оптимальної структури економіки країни в контексті європейського вибору, а отже, оптимізація структурних процесів в економіці з урахуванням реалій і перспектив, що з'являються в результаті такого вибору.

Метою дослідження є аналіз структурних зрушень в економіці України від початку XXI ст.

Результати дослідження.

Під структурними зрушеннями розуміють «істотні кількісні та якісні зміни взаємозв'язків між елементами економічної системи, які є наслідком сукупності попередніх незворотних структурних змін, що відбувалися протягом певного часу під впливом різних економічних і неекономічних чинників, і проявляються у формі зміни розміщення елементів, пропорцій між елементами та характеристик економічної системи» [2, с. 10].

Структурні зміни в економіці є бажаними, якщо вони сприяють прогресивному розвитку держави й суспільства. Як правило, зміни та зрушення в економіці запроваджуються й регулюються державою шляхом реалізації відповідної структурної політики. Структурна політика – «це складова частина економічної політики, яка являє собою сукупність соціально-економічних заходів, що здійснюють держава та інші суб'єкти економічної політики шляхом обґрунтування та впровадження цілеспрямованих структурних змін і перетворень в економіці та суспільстві задля здійснення оптимальної перебудови економічної системи, усунення диспропорцій, забезпечення збалансованого й позитивного розвитку економіки, вирішення актуальних соціально-економічних проблем» [3, с. 124].

Для оцінювання структурних змін, як правило, використовують декілька показників, серед яких найважливі-

Таблиця 1

Структура пропозиції та використання ресурсів України у зведених національних рахунках, %

Показники	Роки		
	2002	2010	2017
Пропозиція ресурсів			
Випуск (в основних цінах)	78,4	77,1	75,1
Імпорт товарів і послуг	17,8	18,8	19,5
Податки на продукти	4,0	4,2	5,5
Субсидії на продукти	-0,1	-0,1	-0,1
Використання ресурсів			
Проміжне споживання	47,1	46,3	45,1
Кінцеві споживчі витрати	26,5	29,5	29,8
Валове нагромадження основного капіталу	6,7	6,3	5,5
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	0,3	0,1	2,2
Придбання за виключенням вибуття цінностей	0,0	0,0	0,0
Експорт товарів і послуг	19,3	17,7	17,5

Джерело: складено автором за [6]

шими є: валовий внутрішній продукт (ВВП); структура ВВП у розрізі основних видів продукції, яка виробляється, і послуг, що надаються; секторальна структура ВВП; структура імпорту/експорту.

Синтетичним показником, який характеризує розвиток економічної системи країни загалом і структурний розвиток зокрема, є ВВП. Аналіз динаміки ВВП України (рис. 1) свідчить, що розвиток національної економіки впродовж 2000–2017 рр. був нерівномірним, неоднозначним і залежав від багатьох суб'єктивних і об'єктивних чинників. Зміни ВВП тісно корелюють із подіями, процесами і явищами, що мали місце у світовій економіці й у соціально-політичному житті цього періоду. Всі вони мали свій вплив на структурні зміни національної економіки.

На початок нового століття припадає зростання ВВП України, яке є наслідком спочатку (2000–2004 рр.) певного нарощування виробничих потужностей, а потім (2005–2007 рр.) – змін, пов'язаних із реалізацією деяких структурних реформ і з впливом зовнішніх чинників (нова цінова політика на імпортований газ, прогресивна соціальна політика, активна міжнародна співпраця). Світова економічна криза (2007–2009 рр.) принесла із собою такі негативні наслідки, як призупинення виробництва, зменшення інвестиційної активності і, як наслідок, витіснення українських виробників із зовнішніх і внутрішніх ринків. Це призвело до різкого падіння рівня ВВП. Період 2010–2013 рр. позначився короткочасним зростанням економіки та поживленням на зовнішніх ринках, що значною мірою зумовлене очікуванням і підготовкою до підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Однак із кінця 2013 р. знову настає черговий спад, який так чи інакше стосується агресивної політики Росії щодо України. З 2016 р. знову настає період хоча й незначного, але зростання ВВП. Вітчизняні економісти пов'язують його зі зростанням внутрішнього споживання та збільшенням інвестиційного попиту. Сприяє цьому цінова кон'юнктура на світових ринках, зокрема на продукцію металургії. Однак, як бачимо з рис. 1, зростання ВВП України порівняно з динамікою ВВП нашого найближчого сусіда – Польщі виглядає як звичайне тупцювання на місці.

Далі обмежимося аналізом структурних показників економіки України лише трьома роками по кожному етапу: початковий етап – 2002 р., період після економічної кризи – 2010 р., нинішній період – 2016–2017 рр.

Аналіз структури пропозиції та використання ресурсів України (табл. 1) вказує на декілька негативних тенденцій

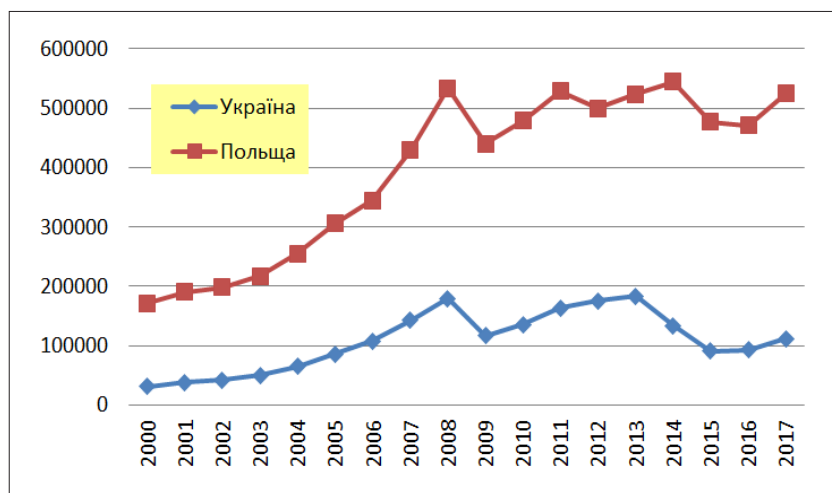

Рис. 1. Номінальний ВВП України й Польщі, млн. дол. США

Джерело: складено автором за [4]

у розвитку економіки. Насамперед має місце зростання споживання переважно через перерозподіл використаних ресурсів у напрямі зниження експорту товарів і послуг, а також валового нагромадження основного капіталу. Водночас відбувається зниження обсягів виробництва, тоді як задоволення потреб економіки (насамперед проміжне споживання) здійснюється внаслідок збільшення імпорту. На нашу думку, вдало ілюструє це висновок Департаменту монетарної політики та економічного аналізу НБУ, який, щоправда, стосувався тільки 2014 р., але залишається актуальним і сьогодні: «Економіка України має високий рівень відкритості і, відповідно, вразливості до зовнішніх шоків – у структурі ВВП експорт займає майже 50% (частка експорту товарів проміжного споживання в загальному експорті товарів становить орієнтовно 80%). Водночас значну частку імпорту товарів становлять природний газ та нафта. Питома вага імпортного складника в проміжному споживанні є досить суттєвою, що зумовлює високий рівень енергозалежності України» [5].

Вказані структурні зрушення свідчать про поглиблення проблем на внутрішньому ринку та деформацію структури використання ресурсів у бік надання переваги імпортованій продукції. Фактично, українські виробники поступово втрачають позиції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Це відбувається переважно шляхом зниження конкурентоспроможності української продукції на зовнішньому ринку та зростання потреб в іноземній продукції. Таку економіку можна назвати економікою споживання.

Динаміка структури економіки України за видами економічної діяльності (рис. 2) свідчить, що за останні десятиріччя в галузево-секторальній структурі національної економіки істотно знизилася питома вага промисловості, будівництва, транспорту та зв'язку. Натомість лідируючі позиції почала займати оптова та роздрібна торгівля. Крім того, зростає питома вага сфери послуг. Усе це є ще одним свідченням того, що Україна перетворюється на країну спо-

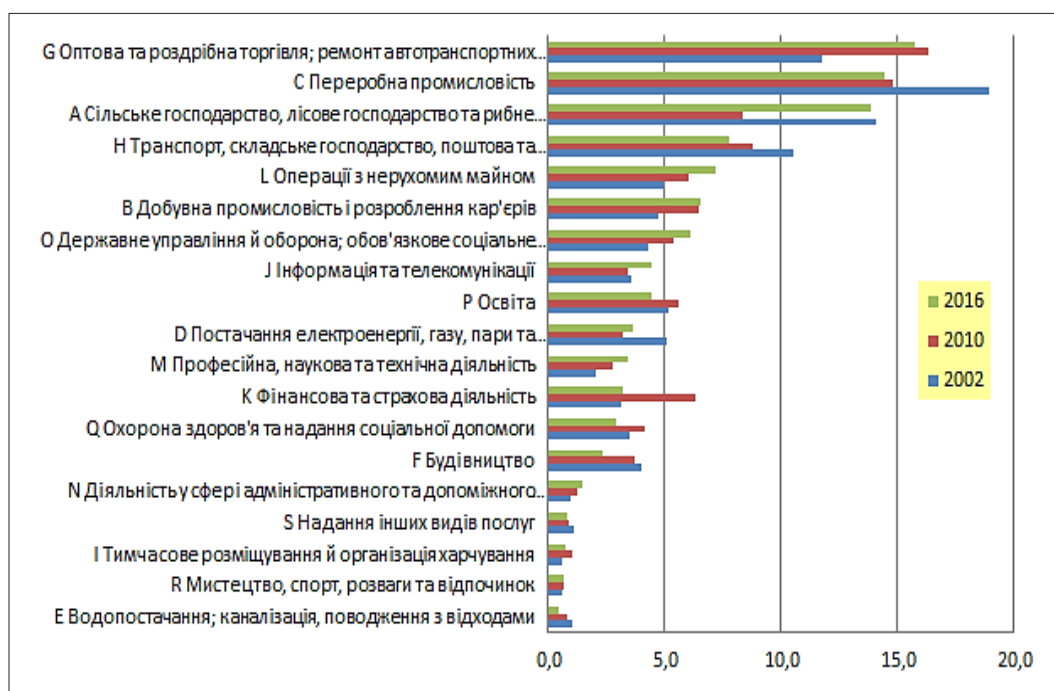

Рис. 2. Структура економіки України за основними видами економічної діяльності, % у ВВП

Джерело: складено автором за [6]

живання. Загалом указані тенденції відповідають загальносвітовим економічним структурним зрушенням, які характерні передусім для країн із перехідною економікою.

У структурних дослідженнях особлива роль відводиться секторальному аналізу. Йдеться про зміни, що відбуваються в трьох системах агрегованого поділу економіки, які відповідно називаються: сектор I (сільське господарство), сектор II (промисловість) і сектор III (послуги). Концепція трисекторної структури економіки, змін і закономірностей розвитку секторів початково була розроблена в 1930-х роках А. Фішером, К. Кларком, Ж. Фурастьє. В основі теорії лежить теза про те, що роль кожного макросектору зумовлена процесом історичного розвитку економіки: поступово роль сектору I знижувалася; натомість мало місце підвищення ролі, стабілізація, а отже, зниження частки сектору II; сьогодні спостерігається неперервне зростання ролі сектору III.

З огляду на зміни секторальної структуризації економіки дослідники виділяють три етапи розвитку: доіндустріальний етап (основний сектор – видобуток природних ресурсів); індустріальний етап (основний сектор економіки – промисловість); постіндустріальний етап (основний сектор економіки – сфера послуг). Зміни секторальної структури економіки у процесі такого поетапного розвитку обґрунтували Ж. Фурастьє [7] і С. Кузнець [8].

За нашими розрахунками (табл. 2 і рис. 3), економіка України відповідно до трисекторної моделі перебуває на етапі поступового наближення до пропорцій постіндустріальних економік. Особливістю її розвитку є те, що частка аграрного сектору є винятково високою і спостерігається її зростання. Це вкотре підтверджує уявлення багатьох сучасних економістів, що Україна має задатки аграрної держави: частка аграрного сектору в 2016 р. становить 13,8% ВВП, тоді як у країнах «Великої сімки» вона коливається в межах 0,6–2,2%. Істотно вищою в Україні є й частка індустріального сектору у ВВП – 27,3% (середнє у країнах «сімки» – 23,9%, у США – 19,4%, а в Німеч-

чині – 30,3%). Сектор сфери послуг в Україні становить 58,8% ВВП, тоді як, наприклад, у Великобританії – 80,2%, а в Німеччині – 69,1%.

Додаткові уявлення про структурні зрушення в економіці загалом отримуємо й на підставі змін і зрушень у структурі імпорту/експорту товарів і послуг. На рис. 4 бачимо щонайменше дві повних хвилі зростання і спадання обсягів експорту та імпорту. Перша хвиля досить стабільного і стрімкого зростання обсягів загального експорту та імпорту з 2002 до 2008 р. завершилася істотним зниженням зовнішньої торгівлі під кінець економічної кризи в 2009 р. Наступною хвилею стало зростання обсягів імпорту та експорту, яке було перервано зовнішнім чинником – погіршенням відносин із Росією та початком війни в 2014 р. Спад тривав аж до 2017 р., коли з'явилися перші ознаки, коли можна говорити про нову хвилю підйому українського імпорту й експорту.

Крім указаної нестабільності зовнішньої торгівлі, слід указати на те, що починаючи з 2006 р. чітко проявилася ще одна проблемна ознака: негативне зовнішньоторговельне сальдо й покриття експорту імпортом. І причини цього явища були не тільки політичні. Можна говорити про комплекс причин. Так, після 2013 р. причинами стрімкого зменшення імпорту є зниження купівельної спроможності населення України, скорочення потреб у високотехнологічному імпорті, викликані девальваційними процесами, посиленням протекціоністських заходів, загостренням військових конфліктів на територіях промислового виробництва. До причин скорочення експорту слід віднести зниження світових цін на сировинні товари, несприятливу кон'юнктуру світового ринку, зміну пріоритетів щодо партнерства в зовнішній торгівлі, скорочення обсягів співпраці з історично пріоритетними імпортерами, посилення вимог зовнішніх ринків до якості нашої продукції і валютного контролю над імпортними операціями.

Із рис. 4 також впливає, що частка імпорту в структурі ВВП практично не змінюється і становить понад 50%,

тоді як частка експорту українських товарів до 2012 р. поступово знижується й далі коливається в межах 50%. Це свідчить про високий рівень відкритості економіки, важливість міжнародної торгівлі для її потреб і зростаючу залежність від зовнішніх чинників.

Особливої уваги заслуговує аналіз товарної структури експорту/імпорту. На рис. 5 бачимо, що за період 2002–2017 рр. зросла питома вага експорту продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції (з 13,3% до 41%), істотно скоротилася частка металів і виробів із них (з 39,7% до 23,4%), а також машин, обладнання та транспорту (з 14,6% до 11,7%). Із цього випливає, що Україна щораз більше експортує споживчі товари.

У товарній структурі імпорту слід відзначити такі особливості. На початку досліджуваного періоду найбільшу питому вагу мали паливо-енергетичні товари. Їхня питома

вага становила у 2002 р. 39,2%, а в 2017 р. – лише 23,6%. Натомість зросла частка машин та обладнання – з 22,3% до 29,9%. Третьою групою товарів у структурі імпорту є продукція хімічної промисловості. Її частка також зросла – з 12,4% до 19,7%. Загалом імпортується до України високотехнологічна продукція (машини, обладнання та транспорт), паливо-енергетичні товари, продукція хімічної промисловості, що є ще одним непрямим доказом орієнтації економіки України на споживання.

У структурі експорту послуг найбільша частка припадає на транспортні послуги (2008 р. – 62,1%, 2017 р. – 54,7%), оскільки країни-партнери здебільшого розглядають Україну як важливу транзитну державу. Достатньо високою, хоча й значно меншою, є частка послуг із переробки матеріальних ресурсів (2008 р. – 7,6%, 2017 р. – 13,3%) і ділових послуг (2008 р. – 10,3%, 2017 р. – 8,6%).

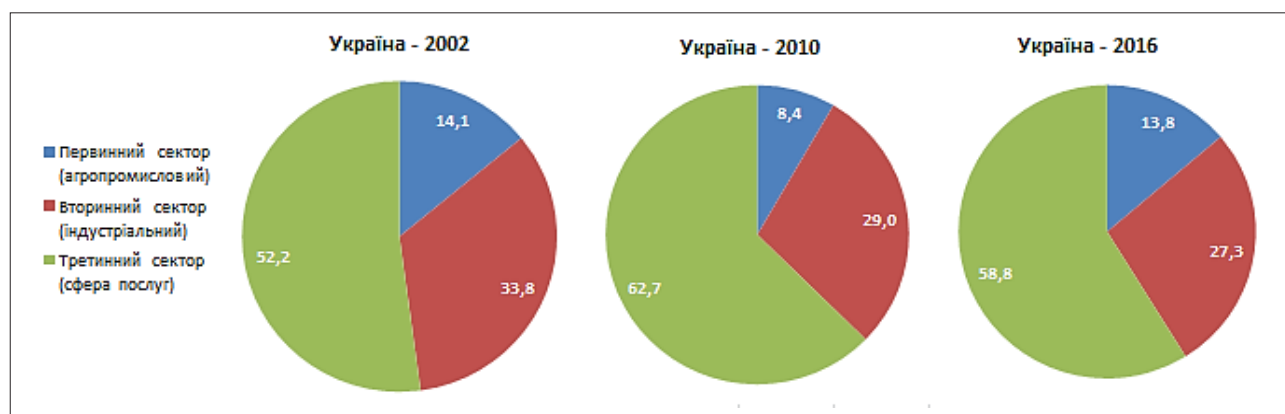

Рис. 3. Трисекторна структура економіки України, % ВВП

Джерело: складено автором за [6]

Таблиця 2

Показники трисекторної моделі економіки України, % у ВВП

Сектор / види економічної діяльності	Роки		
	2002	2010	2016
Сектор I (сільське господарство)	14,1	8,4	13,8
Сільське, лісове та рибне господарство	14,1	8,4	13,8
Сектор II (промисловість)	33,8	29,0	27,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	4,7	6,5	6,5
Переробна промисловість	18,9	14,8	14,4
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонування повітря	5,1	3,2	3,6
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,0	0,8	0,4
Будівництво,	4,0	3,7	2,3
Сектор III (послуги)	52,2	62,7	58,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	11,8	16,3	15,7
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	10,5	8,8	7,7
Тимчасове розміщення й організація харчування	0,6	1,0	0,8
Інформація та телекомунікації	3,6	3,4	4,4
Фінансова та страхова діяльність	3,2	6,3	3,2
Операції з нерухомим майном	4,9	6,0	7,2
Професійна, наукова та технічна діяльність	2,0	2,8	3,4
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,0	1,2	1,5
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,3	5,4	6,1
Освіта	5,2	5,6	4,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3,5	4,2	2,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,6	0,6	0,7
Надання інших видів послуг	1,1	0,9	0,8

Джерело: складено автором за [6]

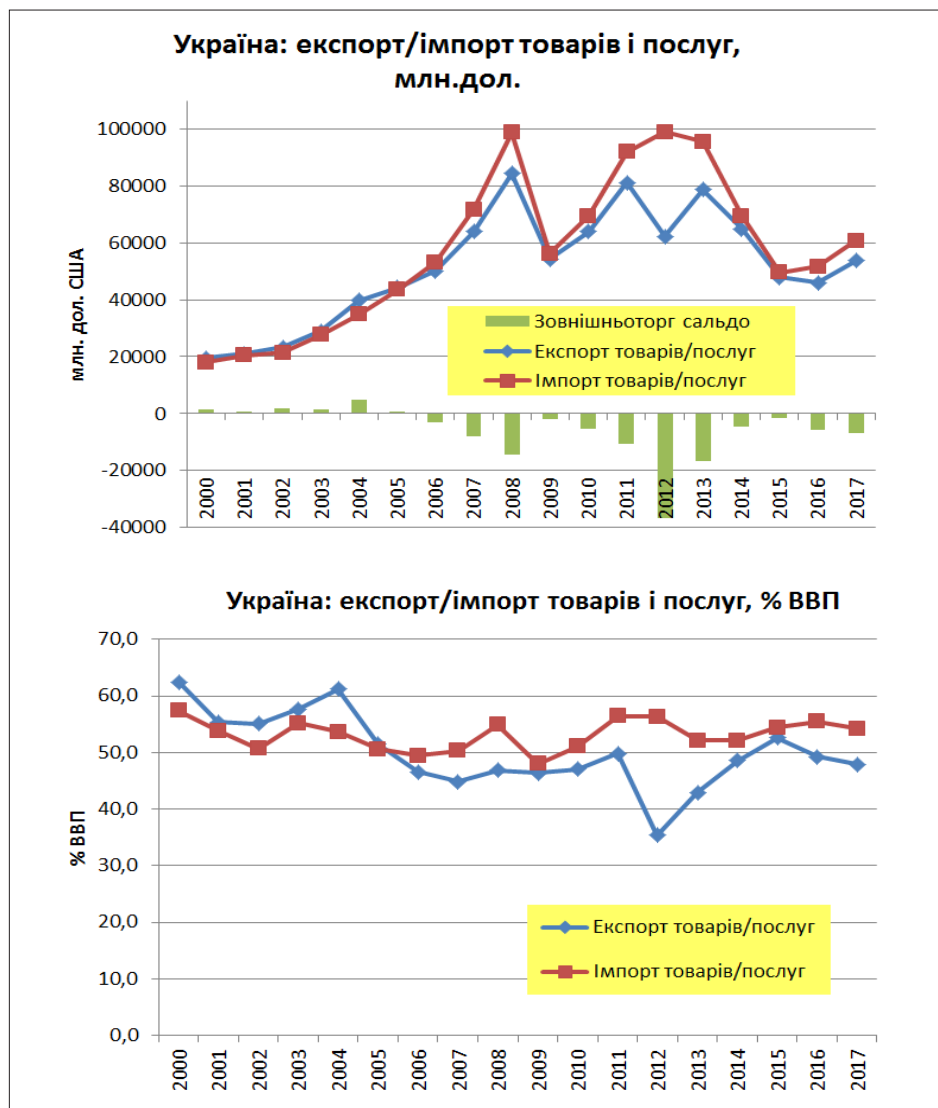

Рис. 4. Експорт/імпорт товарів і послуг в Україні

Джерело: складено автором за [6]

Імпортується також найбільше транспортних послуг (проте їхня частка поступово зменшується, й у 2017 р. вона становила лише 22,2%), високим є рівень державних та урядових послуг, ділових послуг, послуг, пов'язаних із подорожами і фінансовою діяльністю.

Вагомих змін останнім часом, особливо під впливом політичних чинників, зазнала й географія українського експорту. Сьогодні в рамках зовнішньої торгівлі товарами Україна співпрацює з 206 країнами світу, обміну послугами – з 221 країною. Пріоритетними та найбільш важливими ринками експорту товарів були й залишаються ринки РФ, Польщі, Туреччини, Італії, Індії, Китаю, Єгипту, Німеччини, Нідерландів та Угорщини. Проте слід відзначити, що експорт до РФ знизився у понад три рази (у 2010 р. – 13,4 млрд. дол. США, у 2017 р. – 3,9 млрд. дол. США), натомість експорт до Польщі, Німеччини, Угорщини та Туреччини зріс. Загалом продовжується трансформація географічної структури українського експорту товарів, яка розпочалася в попередні роки: збільшення експорту до ЄС та Азії на тлі його зменшення до країн СНД, насамперед Росії. Пріоритетні країни-імпортери товарів в Україну – РФ, Китай, Німеччина. Польща,

Білорусь, США, Швейцарія, Італія, Франція та Туреччина. Обсяги імпорту товарів із РФ становили напередодні війни 23,2 млрд. дол. США, а в 2017 р. – лише 7,2 млрд. дол. США. Знизилися обсяги торгівлі з Білорусією, Францією, Угорщиною, США, проте зріс імпорт товарів із Польщі.

Висновки. Структурні зміни та зрушення в економіці є запорукою економічного зростання. Однак розвиток економіки України впродовж 2000–2017 рр. свідчить, що структурні зміни в країні не сприяють зміцненню стабільності та сталому зростанню. Динаміка ВВП показує, що розвиток національної економіки є нерівномірним, неоднозначним і залежить від багатьох суб'єктивних і об'єктивних чинників, насамперед зовнішніх. Високий рівень відкритості економіки України та підвищена чутливість до зовнішніх чинників стає небезпечним атрибутом з погляду незалежності. Українські виробники поступово втрачають позиції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках через зниження конкурентоспроможності української продукції на зовнішньому ринку та зростання потреби в іноземній продукції. У структурі економіки провідна роль починає відводитися оптовій і роз-

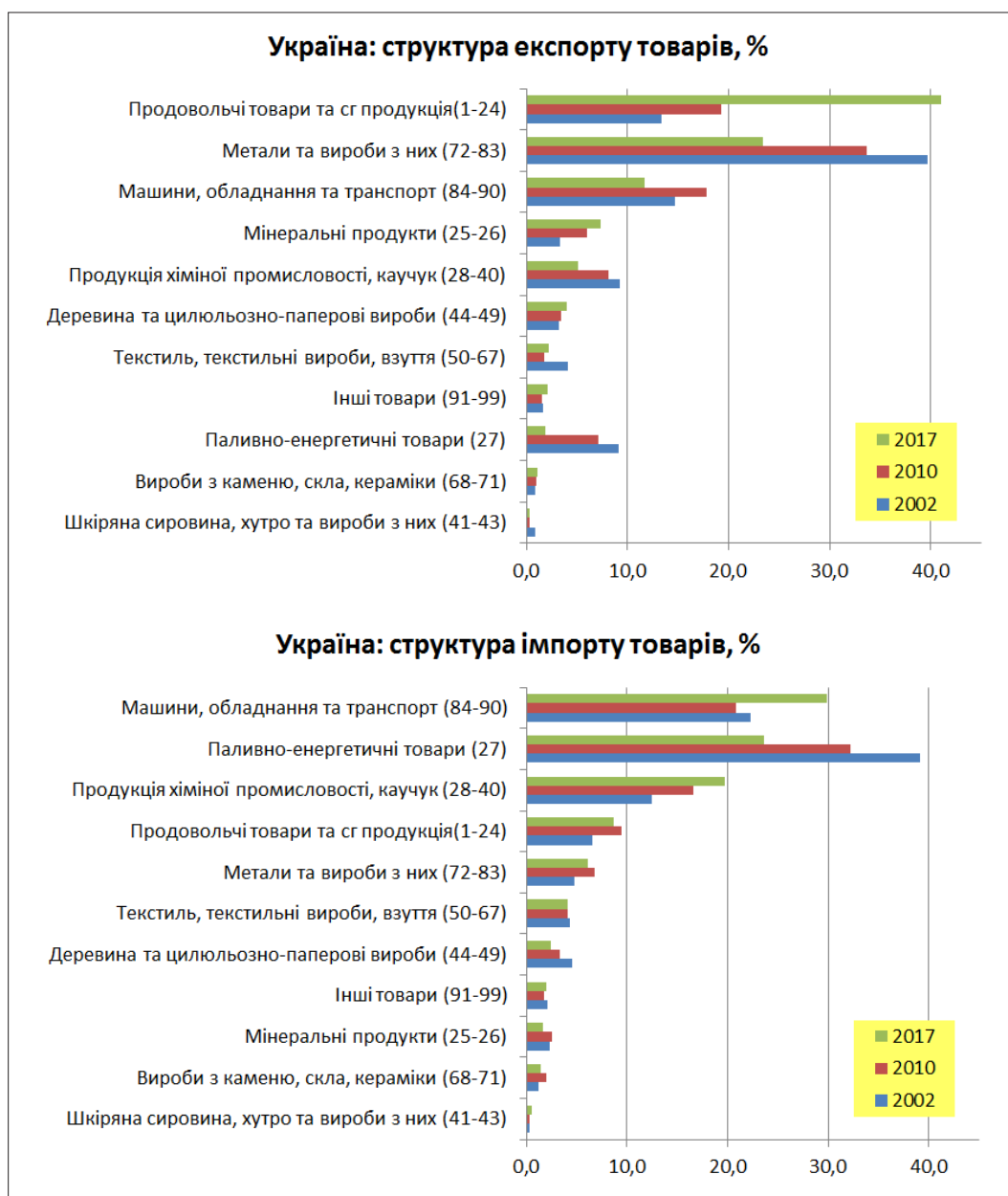

Рис. 5. Товарна структура експорту/імпорту товарів України

Джерело: складено автором за [6]

дрібній торгівлі, зростає питома вага сфери послуг. Це є ознаками того, що Україна поступово перетворюється на країну споживання.

Аналіз секторної структури економіки демонструє, що Україна за пропорціями перебуває в процесі поступового наближення до постіндустріальних економік. Однак винятково висока і зростаюча частка аграрного сектору свідчить, що країна втрачає свій промисловий потенціал

і має всі задатки в майбутньому стати пересічною аграрною країною.

Для того щоб структурні зміни в економіці України були позитивними та ефективними, необхідна радикальна зміна пріоритетів і напрямів розвитку в руслі сучасних світових тенденцій. Укладена Угода про асоціацію з ЄС повинна стати стратегічним орієнтиром для структурних реформ у країні.

Список використаних джерел:

1. Потравка Л.О. Структурні зрушення економіки країни. URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2013/Economics/16_130138.doc.htm (дата звернення: 24.09.2018).
2. Пелех О.Б. Структурні зрушення і трансформації як процеси й результати структурних змін в економіці. Бізнес Інформ. 2018. № 3. С. 8–14.
3. Пелех О.Б. Сутність, концептуальні засади й особливості структурної політики. Проблеми економіки. 2018. № 2. С. 121–127.
4. DataBank. World Development Indicators / The World Bank. URL: [http://databank.worldbank.org/data/source/world-development-indicators#](http://databank.worldbank.org/data/source/world-development-indicators#http://databank.worldbank.org/data/source/world-development-indicators#) (дата звернення: 24.09.2018).

5. Аналіз економічного стану України (грудень 2014 року) / Департамент монетарної політики та економічного аналізу НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=4972952> (дата звернення: 24.09.2018).
6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 24.09.2018).
7. Фурастье Ж. Великая надежда XX века. М.: Наука, 2001. 183 с.
8. Kuznets S. Quantitative aspects of the economic growth of nations: II, Industrial distribution of national product and labor force. Economic Development and Cultural Change, Supplement. 1957. vol. 5. № 4. P. 1–110.

СТРУКТУРНЫЕ СДВИГИ В ЭКОНОМИКЕ УКРАИНЫ (2000-2017 ГГ.)

Аннотация. В статье исследованы структурные сдвиги в экономике Украины в начале XXI века. Проанализированы такие показатели, как ВВП, структура ВВП в разрезе основных видов продукции и услуг, секторная структура ВВП, структура импорта и экспорта. Показано, что структурное развитие экономики является неравномерным, неоднозначным, зависит от многих субъективных и объективных факторов. Доказано, что Украина постепенно превращается из страны производителя в страну потребления, и в будущем имеет основания превратиться в аграрную страну.

Ключевые слова: экономика Украины, структурные сдвиги, структура ВВП, секторная структура экономики, структура экспорта и импорта.

STRUCTURAL SHIFTS IN THE UKRAINIAN ECONOMY (2000–2017)

Summary. The article deals with the structural shifts in the Ukrainian economy at the beginning of the XXI century. The author analyzed the GDP rate and its structure in terms of various product and service types, as well as sectorial GDP structure and the import/export structure. It is shown that structural economic development is not steady and is influenced by various subjective and objective factors. It is also proved that Ukraine gradually turns from the production state into consumer state and can finally be transformed into mere agricultural country.

Key words: Ukrainian economy, structural shifts, GDP structure, sectorial structural economy, export/import structure.

УДК 330.3;339.1

Письменна У. Є.
кандидат економічних наук,
докторант, старший науковий співробітник
Інституту економіки та прогнозування
Національної академії наук України

Pysmenna U. Ye.
Ph.D. Economics, Doctoral Student,
Senior Research Fellow,
SU "Institute for Economy and Forecasting, NAS of Ukraine"

ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА ЯК УПРАВЛІННЯ ГЛОБАЛЬНИМИ ЕНЕРГЕТИЧНИМИ ТРАНСФОРМАЦІЯМИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Анотація. У статті досліджено передумови сталих енергетичних трансформацій, розвиток енергетичних систем світу як рух у системі координат сталості, виокремлено типи енергетичних трансформацій залежно від місця зародження в енергобалансі тієї чи іншої країни, а також екстерналії, що їх супроводжують.

Ключові слова: енергетична політика, енергетичні трансформації, енергетична сталість, енергетичний баланс, управління глобальними енергетичними трансформаціями.

Вступ та постановка проблеми. Основною метою національних енергетичних політик вважається забезпечення попиту надійною пропозицією. У дослідженні Всесвітньої енергетичної ради ця теза підтверджується та доповнюється: «Безпека енергопостачання є найважливішим мотиваційним чинником енергетичних трансформацій у світі»; «іншим важливим чинником є зменшення вартості енергопостачання». Третім найважливішим чинником дослідження називає захист навколишнього середовища та суспільне сприйняття [1].

Глобальні енергетичні сценарії віддзеркалюють екологічні та кліматичні наслідки економічної діяльності, зрос-

таюче напруження із забезпеченням тим чи іншим видом енергоресурсів країн та регіонів, а також глобалізаційні, інтеграційні та локалізаційні процеси у світовій енергетичній системі. Міжнародними центрами енергетичного аналізу та політики декларуються амбітні енергетичні цілі щодо досягнення частки використання відновлювальних джерел, збільшення доступу до енергоресурсів, досягнення показників енергоефективності тощо. Разом із цим ними визнається, що реалізація того чи іншого сценарію переважно залежить від груп країн зі стрімким зростанням енергетичного попиту. Тому енергетичні цілі, що є технологічними за своєю суттю, приймають інститу-